

א"י במשנתו של הרב חרל"פ

הרב אליהו אביחיל

היתה לביתי זכות גדולה להיות בית שני לר' צבי גלאט הי"ד. זכות נוספת היתה לי, בשותפותו של ר' צבי ז"ל, בפעולות למען קיבוץ גלויות. הוא התעניין הרבה בפעולותי למען נדחי ישראל, וגם עזר בפועל כשהיה צורך. עתה נתגלגלה לידי זכות נוספת, בגלל ר' צבי הי"ד, לפרסם מאמר על עניני ארץ ישראל על פי תורתו של הרב חרל"פ זצ"ל.

הרב חרל"פ זצ"ל היה תלמיד חבר של הרב קוק זצ"ל. הוא לא ראה עצמו כזה, ומיעט בערך עצמו לעומת הרב זצ"ל, כעין יחסו של ר' חיים מוואלוז'ין לעומת הגר"א.

זכה הרב חרל"פ, למרות דבקותו ברבו, להיות מעין נובע של חכמה מקורית, בנושאים שונים של היהדות: בתחומי ההלכה והמחשבה, בנגלה ובנסתר. עולמו הרוחני וגם סגנונו שונים מרבו, למרות הקרבה הרבה. נטייתו לעולם הנסתר הביאה אותו להשתמש בסגנון קבלי לעתים קרובות. עם זאת, לא הרבה בכך כמו כמה מגדולי החסידות.

דבריו בנושא א"י וערכה רוכזו בעיקר בספרו "מעייני הישועה" (מי מרום חלק ו'), אולם הנושא הזה ממלא את כל ישותו ואין ספר מספריו הרבים שנעדר ממנו נושא זה, ובמיוחד הרבה לדבר על כך בשיחותיו על ספר בראשית, שאמר בעת סעודה השלישית, שרוכזו במי מרום ח'.

כאמור, יש לו גישה מקורית, ובה גילויים חדשים שאין למצוא כדוגמתם אצל קודמיו. גישתו המיוחדת, בנויה דרך כלל על תורת הסוד, וגם תוך מבט מיוחד על מדרשי חז"ל. דומה, שבספרות המחשבה הגלויה, אין דברים כה נשגבים על ערכה של א"י, כמו בדברי הרב חרל"פ זצ"ל, משום כך יש חשיבות גדולה לברר את משנתו בנושא זה.

מהותה של א"י

לפי הרב חרל"פ, ההבדל שבין א"י לחו"ל הוא כמו ההבדל שבין ארץ ישראל לגן עדן. למראית עין היא נראית כשאר כל הארצות, אולם בהגיע הזמן וישראל יצאו מן הגלות לחלוטין, יזכו להתעלות לרום מעלתם, ויהיו מוכנים לדרגת גן עדן, ולעשות את ארץ ישראל כגן אלהים, בבחינת עולם הבא (מעייני הישועה עמ' שיג). ויותר מזה, לכאורה מובן, שא"י נבדלת ופחותה הרבה מגן עדן, אולם לאמיתו של דבר כשתתגלה מעלתה העצמית של ארץ ישראל יתברר, שהיא מגלה ערך נעלה על גן עדן מבחינה מסוימת, כי "ארץ ישראל אינה בשביל גן עדן, כי אם להיפך הגן עדן הוא בשביל ארץ ישראל" (שם רלג); שהרי גם בגן עדן יש בחינות שונות, והבחינה העליונה שבו היא בחינת "עץ החיים". ארץ ישראל שהיא ארץ החיים, המגלה את עצמות החיים, "היא למעלה מבחינת עץ החיים". ואם נדמה במבט שטחי שארץ ישראל היא ככל הארצות, אין זה גורע ממהותה העצמית הנסתרת, כי בעניני הרוח והנצח אין הנגלה וההווה מאפילים וגורעים מן הנסתר והנצחי (עיין רלד ורפז).

השוואה נוספת תוכל ללמדנו את ערכה המיוחד של ארץ ישראל; כשם שעם ישראל שונה בתכלית מכל העמים, בהבדל מהותי בחינת "צלם אלהים" – "אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם" (עיין מהר"ל נצח ישראל פי"א, ואורות הקדש ג', סז"ח) כך גם ארץ ישראל, יש בה בחינה אלהית, מעין צלם אלהים שבאדם המתגלה בכח הבחירה שלו המאפשר גם לה לבחור את יושביה, ולהקיא את מטמאיה (עיין רפ"ו).

יכולת ההשגה של ארץ ישראל

"כל מי שרוח הסוד אופפת אותו ומרחפת עליו חש ומרגיש בנשגבות ערכה של ארץ ישראל" (שם רלה). שלש מדרגות הן הקשורות זו בזו: הקב"ה, התורה וישראל, וכל אחת מדרגה על מדרגה, סתומה וגלויה (עיין זהר אחרי מות עמ' עג). גילוי מדרגות אלו, הוא בארץ ישראל: "אתה אחד, ושםך אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד – בארץ" (מנחה לשבת). מאחר שבכל השלשה יש בחינת סתום וגלוי, נסתר ונגלה, כך גם בארץ ישראל יש בחינת נסתר ונגלה: "כשם שבהשגת השי"ת אנו מבחינים שתי השגות, האחת, בחינת הנגלה שבו, מה שמציא עצמו לעולם, והשנית בחינת הנבדל, שלמעלה מן המציאות, כך הוא גם בישראל, שיש בהם צד נגלה, ויש בהם גם צד נבדל, שאי אפשר לעמוד על רום גבהו ועומק מושגו, וכן יש גם בארץ ישראל, והזכיה הגדולה בראיית הארץ, היא לראות גם את הצד הנבדל שבה, וזה היה מבוקשו של משה רבנו, שהתחנן לפני הקב"ה ואמר, "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" (דברים ג'). ועל ראייה זו הבטיח הקב"ה לאברהם: "לך לך וגו' אל הארץ אשר אראך" (בראשית יב) (שיב).

קדושת ארץ ישראל נשגבה היא, נפלאה מכל תפישה שכלית ומדעית, והיא ניתנת להשגה רק בכח האמונה, בחינת "שכון ארץ ורעה אמונה" (תהילים לו). "וסתם ארץ, היא ארץ ישראל, ואין יכולים להשיג בה איזו השגה, זולת על ידי אמונה" (רעד). כי כאשר מתיחסים לארץ מתוך אמונה, שהיא "ארץ ה'" אשר נְתַנָּה לנו, משיגים אותה כפי שהיא בבחינתה האלהית העליונה.

קושי נוסף להשגה זו: לפי דברי הרב חרל"פ, אין מצבה של ארץ ישראל קבוע ויציב, היא הולכת ומתחדשת תמיד, בדומה לעם ישראל ההולך ומתחדש: "ילכו מחיל אל חיל" (תהילים פד), תמיד היא צריכה לגלות דברים חדשים ואורות נפלאים ורוממים, שכן מצד פנימיותה היא מתחדשת תמיד (רפד). לכן גם ההשגה שיש בארץ, צריכה להיות השתנות מתמדת בהתאם. נעמוד, בעקבות הרב חרל"פ, על חלק מתכונות ארץ ישראל המיוחדות לה.

תכונות יסוד של ארץ ישראל (קדושה, חיים, בחירה, השפעה)

מאחר שארץ ישראל היא מקום השראת השכינה, קדושה היא בטבעה: ובוה היא נמשלת לאש, וכשם שהאש אינה מקבלת טומאה (עיין ברכות כב.), כך ארץ ישראל אינה מקבלת טומאה, והיא נשארת בטהרתה טהרת הקדש, ואם חוטאים בה, ומטמאים אותה, מקיאה היא את כל המטמאים אותה "והיתה קדש לה" (עיין רלו).

שונה היא הקדושה של ארץ ישראל מזו שבחול, תוכן הקדושה של ארץ ישראל ללא צמצומים וגבולות, בהרחבה ופריצת כל גבול, לכן בוחלת היא הארץ הזאת ביראת שמים מצומצמת, וביחוד ביראת שמים עצובה, ודורשת היא דוקא את היראה הגדולה, שכוללת בקרבה המון שפעת מעשים גדולים, והמביאה מרץ רב, עוז קודש, שמחה רבה ועליצות עמוקה (רמד).

את קדושת ארץ ישראל קשה להכיר, בלא הקשר של הקדושות האחרות: קדושת השי"ת וקדושת

ישראל, בחינת "קדוש קדוש קדוש", ורק אחרי שתי הקדושות: קדושת א"י וקדושת עם ישראל, מתגלה הקדושה השלישית "קדושת השי"ת" וזוהי מיסוד הגאולה לגלות קדושת ישראל וקדושת ארץ ישראל בבהירותן היותר נשגבה" (עמ' שי).

ארץ ישראל היא ארץ חיים. אם לגבי שאר העמים הארץ אוכלת יושביה ואינה סובלת אותם, לגבי עם ישראל הארץ היא "ארץ חיים", ונותנת חיים לכל מי שזוכה להאחז בה. לכן ביסודו של דבר אין מיתה בארץ ישראל, וגזירת המיתה שבאה לעולם – "ביום אכלך ממנו מות תמות", אין לה מקום בארץ ישראל. וכך יתגלה הדבר כשעם ישראל יגלה את כל שלמותו בארץ ישראל. משום כך המיתה שבארץ ישראל שונה מן המיתה שבחור"ל. שהמיתה שבא"י אינה אלא לשם תחיה, ועל ידי המלאך גבריאל, שהיא בחינת "מיתת נשיקה". לכן, גם תחיית המתים אינה אלא בא"י (עמ' רצז-רצח). ותכונה נוספת לארץ ישראל, הקשורה ביסוד ההתפשטות. אמרו חז"ל: "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל העולם." (ילקוט זכריה, תקע"ה), ותכונה זו נובעת מכח ה"אוויר המחכים" של ארץ ישראל.

לפי הרב חרל"פ, יש משמעות כפולה לענין: א. יש ממשות של קדושה באויר א"י, שניתן לחוש בו רק מתוך אמונה. ב. לאויר ארץ ישראל יש השפעה, וממנו משיגים, מי שמכין עצמו לכך, הופעות עליונות; על ידו השכל מתחדד, התבונה מתרחבת, והזכרון מתחזק. כל זה עתיד להתפשט ולמלא את חלל העולם כולו, ולטוהר את הטומאה מאויר ארץ העמים ע"י האוויר הקדוש והמחכים של ארץ ישראל.

את אויר ארץ ישראל אפשר להמשיך בעולם גם בהווה, על ידי תפילה בכוונה לצד ירושלים. אך ההשפעה הכללית תתגלה, בזמן שעם ישראל ישב על אדמתו.

השנאה והמחלוקת דוחים מארץ ישראל את האוויר הקדוש שלה, כי יסוד קדושתה תלוי באחדותה. "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (רצט"ש). אויר הקודש של א"י מלווה את עם ישראל בנסתר גם בעת הגלות ומאפשר להם בזה את קיום התורה והמצוות. אף כי יסוד כל המצוות הוא ארץ ישראל וכדלקמן (רנה).

עם ישראל וארצו

הקשר של עם ישראל לארץ ישראל, גורם להשפעות הדדיות, הנובעות מיסוד הקדושה שבשניהם. כשם שעם ישראל הוא עם נבחר, כך גם ארץ ישראל היא ארץ נבחרת. בחירת הארץ וקדושתה מתגלים על ידי עם ישראל. בחירת עם ישראל וקדושתו מתגלים ע"י א"י. הקשר הזה של עם ישראל לארצו, מונע מהעמים יניקת קדושת הארץ. לכן, עם כניסת עם ישראל לארץ, הפכה ארץ ישראל לארץ נבדלת ומיוחדת, שאין יותר לעמים זיקה אליה, ואין היא משפיעה עליהם כפי שזה היה בטרם הכניסה.

מתפקידי הגאולה, לגלות קדושת ישראל וקדושת ארץ ישראל, בבהירותן היותר נשגבה, מבלי שיהיה פירוד ביניהם, וזה יתגלה על ידי התישבותם של ישראל בארץ ישראל, כי בזה מתאחדות שתי הקדושות באיחוד גמור ומוחלט בלי שום פירוד (שי).

נבואה ורוח"ק

כמו שהרב קוק זצ"ל קושר את הופעת הנבואה בארץ ישראל לטהרת הדמיון שבה, כך גם הרב חרל"פ, האומר: "כל הציורים והדמיונות שישנם בארץ הקודש, הם הם נרחיקי הנבואה, ככחינת "וביך הנביאים אדמה" (הושע יב), לא כן בחוץ לארץ, שעל פי הרוב, הדמיונות שישנם שמה, הם שוא וטפל, שכן "אין הנבואה שורה אלא בארץ ישראל" (עיין מו"ק כה). – ולפעמים יש שעל ידי התאמצות מרובה, אפשר גם בחור"ל להמשיך אויר דארץ ישראל, – שאפילו מי שנמצא בחור"ל, אם רק מקשר עצמו לארץ ישראל, יכול לזכות לרוח"ק, אם הוא ראוי לזה, – בלא התקשרות לארץ ישראל, אי אפשר לזכות לרוח"ק, אפילו אם מצד המעשים ראויים לזה" (רמ/א).

ולא רק נבואה, אלא גם חלום נבואי יכול להופיע רק 'דרך' ארץ ישראל (שג).

תורה בארץ ישראל ובחור"ל

השגת התורה בארץ ישראל היא בדרגה עליונה, מעין דרגת גן עדן, הדרגה שלפני החטא, בבחינת "עץ החיים". "מצד עצם התורה היה ראוי שתהיה רק בארץ ישראל", כי היא המקום לכיצור תורה ומצוות, שבה מתגלה שם ה' – היא התורה, אולם בחוץ לארץ שוררת שכחת ה' ועוזו ללא קדושת השם וגילוי, על כן אינה ראויה לתורה, מצד עצמותה (רנד).

על כן התורה בחוץ לארץ היא בגלות, וכל ההשגה בה, שם, על ידי ספקות ומבוכות, ביחוד כדורות האחרונים, שהתורה מחכה לגאולה, להאיר באור העליון שלה, האור שלפני הגניזה. ובעת הגאולה בא"י יופיעו השגות התורה בדרך ישרה ומפולשת ללא סיבוכים.

אמנם בעת הגלות התגלה התלמוד הבבלי, שאת מימיו אנו שותים, וזאת, לפי הרב חרל"פ, בזכות יעקב אבינו, שסלל את יכולת הקיום הרוחני גם בגלות, ומכוחו נתפשטה בחינת הקדושה של ארץ ישראל גם בכל הארצות, בנסתר. לכן אומר התלמוד הבבלי על עצמו: "במחשכים הושיבני כמתי עולם – זה תלמודה של בבלי" (סנהדרין כב). אך הקדושה של תורה ומצוות בבחינתה העליונה, אינה יכולה להתגלות שם.

ועל מנת שתוכל התורה שבעל פה להתגלות בארץ ישראל, צריך עם ישראל כולו לחיות על אדמתו כמו ביובל, שאז משלימה קדושת ישראל את קדושת ארץ ישראל. במיוחד חשוב הענין לגבי תורה שבע"פ, שהיא הבחינה העיקרית של ארץ ישראל ושל עם ישראל. ומשום כך נתחברה המשנה בארץ ישראל. (ע"ן רמח"ט, רנד, שב).

קיום המצוות בארץ ישראל ובחור"ל

מלבד ענין שכחת ה' בחור"ל, בארץ טומאת העמים, והשפעתה, לכן, על קיום המצוות, כדלעיל, מוסיף הרב חרל"פ, בעקבות הרמב"ן והספרי, וכמו רבו, שעיקר קיום המצוות הוא בארץ ישראל, וקיומם בחור"ל הוא "כדי שיחזרו לארץ לא יהיו חדשים בעיניהם" (ע"ן ספרי דברים יא, יח), והוא נותן פירוש לדבר: "עילת הדבר שכל המצוות ארוגות ושלובות זו בזו, ואי אפשר לאחת ללא תברתה, ומפני זה, בארץ ישראל שנוהגות שם כל המצוות כלן, שמה הוא עיקר המקום לקיומם, משא"כ בחור"ל שכל המצוות התלויות בארץ אינן נוהגות שמה. על כן הקיום שלהן [בחור"ל] הוא רק בגדר "אינו מצווה ועושה", שכן הציווי הוא על כולן" (רנב)

והסבר נוסף, הואיל וארץ ישראל היא שרש של הגילוי העליון, מעין גן עדן, ממנה יתד וממנה פינה לכל הכוחות הנגלים והנעלמים של הקדושה והגדלות. והקיום של המצוות בחור"ל הוא כדי שיהיו רגילים בהם כשיכנסו לארץ.

ממילא, היסוד הכללי של כל התורה ומצוותיה, מבוסס על התשוקה הטבעית של הנשמה לארץ ישראל, לעילא מכל מצווה אחרת.

זו הסיבה לתחינתו של משה רבנו להכנס לארץ: "כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי" (סוטה יד). (ע"ן רנב/ג).

השפעת הארץ על יושביה

השפעות שונות לארץ ישראל על היושבים בה, בכל המערכות האנושיות: בחכמה, באמונה במידות בחושים ועוד.

יסוד ההשפעות הללו נובע מקדושתה המיוחדת, ומההשגחה האלהית עליה, ודרך האויר הקדוש שבה. כאמור, האויר הקדוש של ארץ ישראל הוא משרש החכמה העליונה, ולכן הוא מחכים (רצט/רנא). להרגיש את הקדושה המיוחדת הזו ניתן, על ידי טהרתו של כח המדמה, וזה מיוחד לארץ ישראל: כי "כח המדמה שבחו"ל הוא כהה מאד, ואי אפשר שיתגלה בכל הודו והדרו האמיתי, לא כן א"י, – שם הוא מקור הכח המדמה האמיתי" (רפד). מכאן, גם ההבדל שבין ההשגות שבארץ ישראל להשגות שבחו"ל, ש"כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה"; כי כדי להשיג את האלהות, צריך משל ודמיון, שבזה מדמים צורה ליוצרה. ואם הדמיון אינו לפי ערך הנמשל אין משיגים אותו. אולם כשהדמיון טהור, בארץ ישראל, ניתן להשיג על ידי המשל את הנמשל. (גם זאת, בגדר מתנה) (רפה).

כבר הוזכר שהאויר של ארץ ישראל, המחכים, משפיע על התבונה והזכרון. אך לעילא מזה, לארץ ישראל יש השפעה מיוחדת להשגת האמת. זאת לומד הרב חרל"פ, כקודמיו מהפסוק "אמת מארץ תצמח" (תהילים פה), ו"סתם ארץ היא ארץ ישראל" (רעה).

פסוק אחר, (בתהילים לו) מלמד שאי אפשר להגיע לאמונה תמימה בהקב"ה ללא ארץ ישראל. "שכון ארץ ורעה אמונה". ומי שמואס בארץ ישראל, כמרגלים, שלא האמינו, או שעובד בה ע"ז, הארץ מקיאה אותו. – "פתחו שערים, ויבא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיה כו, ועמ' רע"ה).
וכן גם בענין המידות, עבודת השם בשמחה ובטוב לבב, אפשרית רק בארץ ישראל. כי שמחת אמת משיגים, כשמגיעים לאהבה עליונה לה', שאינה באה לתת סיפוק לנשמה בלבד, ובלא צד אישי כלל. לאהבה עליונה כזאת ניתן להגיע רק בארץ ישראל, שהרי בחו"ל הוא בבחינת "כמי שאין לו אלוה", וכיצד יוכל לעובדו בשמחה. משום כך עיקר מעלת העבודה בחו"ל היא עבודה מתוך יראה (רנח). גם יסוד האחדות שבעם ישראל מתגלה בכל עצמתו בארץ ישראל, "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", לכן המלכות שהיא הכח המאחד את האומה, לא תוכל להתגלות בשום ארץ בעולם – מחוץ לארץ ישראל. ובה מתגלה בפועל הרגש הלאומי. מה שאין כן בטומאת ארץ העמים ששם שרוי הפירוד – יתפרדו כל פועלי און אין גילוי למלכות ישראל (עיי' שכא).

יש הבדל מהותי בתפקידי החושים של האדם שלפני החטא הקדמון, ולחושים שלאחר החטא. בחושים שלאחר החטא משתמש האדם למכלול צרכיו החומריים, וזה עיקר שימוש. אם יש לו אגב כך גם השגות רוחניות, הרי זה בחינת טפל למטרת החושים. אמנם החושים שלפני החטא, מטרתם העיקרית, או גם הבלעדית, היתה רוחנית. בחינת מה שקרה לעם ישראל במעמד הר סיני "וכל העם רואים את הקולות" – שראו את הנשמע ושמעו את הנראה" (מכילתא יתרו שם). שימוש כזה בחושים, הוא שימוש שכל כולו נובע מאת הקב"ה. החושים ניתנים לנו ממנו ואינם מסורים בידנו ככתוב: "אל הארץ אשר ארץך". זוהי השלמות שיגיעו לה בעתיד, שכל החושים לא ישמשו כי אם לדברים שבקדושה. בחינה זו תתאפשר דוקא בארץ ישראל, אותה דורש ה' מראשית השנה ועד אחרית השנה (דברים), לכן בארץ ישראל ניתן להכיר שהכל בא ממנו יתברך. (רצד/ה)

מצות ישוב ארץ ישראל

בסדר הגאולה של ימינו, המתנהל דרך גאולה פיזית לגאולה רוחנית: מגאולת משיח בן יוסף לגאולת משיח בן דוד, יש חשיבות מיוחדת למצות ישוב ארץ ישראל. וכך אומר הרב חרל"פ: "בכל תקופה ותקופה ישנה נקודה מיוחדת, שדרך הנקודה היא מאיר כל הטוב, ומטובה מתנוצצים כל קיומי תורה ומצוות",

"בעקבות דמשיחא, הנקודה העיקרית היא ארץ ישראל, וממנה נובע הכל, ומבלעדי ההתאחוות בה אין שום השפעה של קדושה בעולם" (קצו) משום כך, מובן שהמצוה הראשונה שיעורר עליה משיח בן יוסף תהא מצות ישוב ארץ ישראל, וממנה יבואו לקיום שאר המצוות (עט).

לכן, בזמן הגאולה, משנה הארץ מדרכה, ובמקום להקיא את אלה המטמאים אותה, היא תפתח שעריה לקבל את כולם, והיא תשא בכנפיה את כל אחד ואחד מישראל לרוממו ולנשאו, ובמקום שהם יטמאו חלילה את הארץ, הארץ תטהר ותקדש אותם (רעב/ג).

על מנת שתצמח גאולה שלמה מביאתם של ישראל לארץ, צריכים העולים להתישב מתוך הכרה פנימית "שאין להם שום מקום בעולם, רק בארץ ישראל, וכאשר מתאחזים ישראל בארץ הקודש בעבודת האדמה, חרישה וזריעה, ונטיעת אילנות – מעלים הם בזה את העולם כולו". אולם אלה הבאים לארץ למען השתלמותם העצמית, ולא לביסוסה והרחבתה, לא יזכו להופעה הרוחנית המיוחדת לא", "שכן הופעת רוח"ק באה דוקא על ידי ארץ ישראל, ארץ הנבואה, וקדושת הארץ מתגלה דוקא על ידי הרחבתה, גאולתה ובנינה" (שז/ח).

שונה היא מצות ישוב ארץ ישראל מכל המצוות, שבמצוה זו, צריך להרגיש את טובה של הארץ ולחוש הנאה גשמית ממנה; לדעת שהיא ארץ מעולה מכל הארצות גם בחומר וגם ברוח ושבח מאריכים ימים. זה נכלל בדברי הקב"ה לאברהם: "לך לך מארצך – להנאתך ולטובתך" (בראשית יב, ורש"י). התכלית העיקרית היא שהגוף יתעלה ויתקרב אל הנשמה, וללא ניגוד ביניהם (רנט).

מכאן, שאין קדושת ארץ ישראל תלויה במצוות, "אלא אדרבה מתוך קדושתה נצטוו עליה במצוות אלו, ועל ידי קיום המצוות התלויות בארץ מגלים את קדושתה העצמית של הארץ", לפיכך מוטלת עלינו החובה לאחד את כל העוסקים במצות ישוב ארץ ישראל, וכמיוחד עובדי האדמה העוסקים בהוצאת פירותיה הקדושים, ומקימים מצוות "ואספת דגנך", ולקיים את ההלכות התלויות בארץ, ואף לעסוק בכל דרך שהיא ליישובה, גם בשאר האומניות. (שיב)

איסור ויתור על ארץ ישראל

בסוף שנות השלשים הוצעה תוכנית לחלוקת ארץ ישראל ביננו לבין הערבים. הרב חרל"פ יצא בתוקף רב נגד ההצעה וכך כתב: "על דבר השאלה העומדת על הפרק בקשר עם הדו"ח של הועדה המלכותית, אם שרי לוותר על חלק מארץ ישראל. הנה הדבר ברור ופשוט דחלילה לישראל לוותר, דכל ויתור על מה שהוא קדוש בקדושת ארץ ישראל: חלק גדול, או חלק קטן, הוא מבחינת "לא הודה בארצו", ואין שום הבדל אם לא הודה בכל הארץ, ללא הודה בחלק מן הארץ... ואם על משה רבנו ע"ה, שאמרו עליו "איש מצרי הצילנו", היה נחשב זה ללא הודה בארצו, ובשכיל זה נסתבכו הדברים שלא נכנס לארץ, ונגרם מזה כל האסונות שלנו: חורבן ביהמ"ק וכל הגלויות הגדולות והארוכות, קל וחומר לויתור על חלק מארץ, דזה יותר מלא הודיה, כי אם "כופר בארצו". וכל אשר בשם ישראל יכונה, אסור עליו לחדודו, ואת שייכותו לארץ ישראל כולה, בין נולד בה, בין לא נולד בה. כאשר כן משה רבנו נולד במצרים, ולא היו ישראל עוד נכנסים לארץ, ואעפ"כ היה נחשב זה לעוון. ואם כ"כ גדול העוון של אי הודיה בארץ ליחיד כמה יגדל עוון זה לציבור, שידבר בשם כל ישראל... בכפירה בארץ.

ואין ספק, כי אם יגיעו הדברים ויצטרכו חלילה לחתום על כתב חוזה בין לאומי, שמשמעו יהיה ויתור איזה שהוא מכל זכותנו על ארץ ישראל, נח יותר לחותמים לקצץ בהונות ידיהם, ולא יקצצו בנטיעות גן רוזה – "ציון מכלל יופי אלהים הופיע". כשם שהאומר: כל התורה מן השמים חוץ מאות אחת, הרי הוא כופר בעיקר, כן האומר כל ארץ ישראל לישראל, חוץ משעל אחד, הרי הוא נוטל מקדושת הארץ, ואת נפש ישראל הוא קובע" (מתוך "כל הארץ" כסלו תש"ז).

ממשכנות הרוזעים

